

POVEZANOST UČENIČKOG PROCJENJIVANJA DAROVITOSTI, INTELIGENCIJE I SOCIJALNOG STATUSA PROCJENJIVANIH UČENIKA

Jelena Okroša
Silvija Ravić
OŠ Sesvetska Sela
Dubrava, Hrvatska

Sažetak:

Pri identifikaciji darovitih učenika psiholozi se koriste testovima (inteligencije, kreativnosti i specifičnih sposobnosti) te metodama procjene koje uključuju procjene učitelja, roditelja te drugih učenika. Zbog upitne valjanosti nije preporučljivo koristiti se metodama procjene kao jednim sredstvom procjene ili za preSelekciju učenika koji će pristupiti testiranju inteligencije. Ipak, metode procjene nam daju informaciju kako okolina vidi potencijalno darovitog učenika te informaciju koje različite sposobnosti učenici pokazuju.

Cilj istraživanja bio je ispitati obilježja učeničkog procjenjivanja darovitosti. Problem ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti te inteligencije i socijalnog statusa procjenjivanih učenika. Istraživanje je provedeno na temelju podataka sakupljenih tijekom procesa identifikacije darovitih učenika (N= 153) u školskoj godini 2012./2013. i 2013./2014. U istraživanju su se povezanosti između broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti, inteligencije i socijalnog statusa pokazale značajnima i pozitivnima. Učenici koji su ostvarili viši rezultat na testu inteligencije su prema rezultatima sociometrijskog ispitivanja u razredu popularniji. Učenici koji su ostvarili viši rezultat na testu inteligencije te popularniji učenici procijenjeni su od svojih vršnjaka kao darovitiji.

Ključne riječi: identifikacija potencijalno darovitih učenika, učeničko procjenjivanje darovitosti, inteligencija, socijalni status

Uvod

Identifikacija darovitih učenika

Postoji više od sto teorija darovitosti, no gotovo sve teorije darovitosti naglašavaju razvoj darovita djeteta na području inteligencije, kreativnosti ili na području školskih ostvarenja koji je napredniji od razvoja njegovih vršnjaka (Freeman, 2005).

Tradicionalni psihometrijski pristupi pojedince identificira darovitima ako su ostvarili rezultat na testu inteligencije koji je iznad dvije standardne devijacije od prosjeka na standardiziranom testu inteligencije (Clark, 1988, 1992; Silverman, 1993, prema Karoly i Winner, 2005). Suvremeni su pristupi darovitosti multidimenzionalni. Poistovjećuju darovitost s visoko natprosječnom razvijenošću osobine, no to nije isključivo inteligencija u klasičnom smislu. Gardner (1983, prema Vlahović-Štetić, 2005) navodi sedam različitih sposobnosti koje su urođene i koje možemo posjedovati u različitoj mjeri: logičko-matematičku, lingvističko-verbalnu, vizualno-spacijalnu, tjelesno-kinestetičku, glazbenu, interpersonalnu i intrapersonalnu sposobnost. Pre-

ma Korenu moguće je da se darovit učenik ostvari na jednom ili više različitih područja: opće intelektualne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, kreativne sposobnosti, sposobnosti vođenja i rukovođenja, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti (Koren, 1989).

Visoka opća ili specifična sposobnost je nužan, ali ne i dovoljan preduvjet da se darovitost ostvari kao uspješno djelovanje. Pristupi darovitosti usmjereni na postignuće bave se čimbenicima koji doprinose da se potencijal darovitosti ostvari te pojedinac primijeni darovitost u nekom području ljudskog djelovanja i ostvari natprosječan uradak. U okviru ovog pristupa najvažnija je Renzullijeva troprstenasta teorija darovitosti koja kao preduvjete za realiziranu darovitost uz postojanje visoke razine opće ili specifične sposobnosti dodaje intrinzičnu motivaciju i kreativnost (Renzulli, 2005). Gagné (2000, prema Vizek Vidović, 2005) spominje osobine ličnosti koje su katalizatori te o kojima ovisi hoće li se darovitost uspjati iskazati djelovanjem. To mogu biti otvorenost prema novom iskustvu, pozitivna slika o sebi, autonomija, otpornost na stres (Vizek Vidović, 2005).

Jedna je od zajedničkih točaka različitih pristupa uvjerenje o važnom utjecaju okoline na realizaciju darovitosti (Sternberg, 2004, prema Vlahović-Štetić, 2005). Važno je prepoznati darovitost kod djece na vrijeme kako bi okolina mogla adekvatno poticati razvoj darovitosti. Učiteljima i roditeljima važni indikatori za prepoznavanje darovitosti školski su rezultati i prilagodba na zahtjeve škole. Pritom postoji opasnost da se ne prepoznaju daroviti učenici koji ne ostvaruju školski uspjeh.

Osobito su u riziku da ne budu prepoznati kao daroviti:

1. Učenici iz obitelji s poteškoćama. Zbog suočavanja s obiteljskim poteškoćama, potrebe djeteta mogu biti zanemarene. Tannenbaum (1983, prema Vlahović-Štetić, 2005) ističe utjecaj socijalne klase na mogućnosti za učenje. Domovi siromašnih obitelji imaju manji fond knjiga, edukativnih materijala i igara, a siromašni roditelji često nižeg obrazovanja i rjeđe se uključuju u aktivnosti kojima se pospješuje kognitivni razvoj djece (Šućur, Kletečki Radović, Družić Ljubotina, Babić, 2015). Nažalost, sama djeca vjeruju da su siromašnija djeca manje uspješna u školi (Heberle i Carter, 2015). Uvjerenje može djelovati kao prijetnja stereotipom te siromašnom djetetu otežati ispunjavanje školskih zahtjeva i tako utjecati na školske rezultate.
2. Učenici s teškoćama u razvoju (Čudina-Obradović, 1991). Teškoće u razvoju mogu onemogućiti dijete da pokaže svoje sposobnosti, ali ujedno roditelji i učitelji zbog brige za dijete s poteškoćom mogu propustiti potrebe djeteta koje proizlaze iz darovitosti.
3. Učenici koji prikrivaju darovitost. Neki potencijalno daroviti učenici pribjegavaju socijalizacijskoj strategiji konformiranja s većinom (Martinson, 1974). Učenici nerado pokazuju svoje sposobnosti kako se ne bi razlikovali od okoline te na taj način zadržali socijalni status u društvu. Pritom je zanimljivo spomenuti da je identificiranje s femininim rodnim identitetom povezano s nižim samopoštovanjem (Boldizar, 1991). To može kod djevojčica rezultirati manje otvorenim pokazivanjem darovitosti u razredu.

Kako bi daroviti učenici dobili priliku istražiti vlastite potencijale u školskom okruženju te kako bi se izbjegao školski neuspjeh potencijalno darovitih učenika, važan korak je identifikacija potencijalno darovitih učenika.

U Hrvatskoj je način uočavanja, praćenja i poticanja darovitih učenika uređen Zakonom o odgoju i obrazovanju te Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika iz 1991. godine.

Pri identifikaciji darovitosti psiholozi najčešće primjenjuju testove inteligencije, testove specifičnih sposobnosti kao što su matematičke ili verbalne sposobnosti te testove kreativnosti (Pavlin-Bernardić, 2009). Kao metoda identifikacije također se koriste procjene roditelja, procjene učitelja i procjene vršnjaka, ali nije uputno donositi zaključke o darovitosti temeljene isključivo na metodama procjene (Freeman, 2005).

Metode procjene pod utjecajem su drugih činitelja osim same darovitosti zbog kojih se takvim metodama ne prepoznaju pojedini učenici koji su daroviti, dok se darovitima mogu proglasiti učenici koji to nisu.

Neki od čimbenika koji mogu imati utjecaj na učiteljske procjene jesu spol, socioekonomski status i obiteljska struktura učenika (Good, 1981; Irvine 1986; Winfield, 1981, prema Ford, 1998). Učitelji također naglašavaju ponašanja kao što su suradnja, davanje točnih odgovora, preciznost i urednost, što nisu nužno ponašanja darovitih učenika (Cox, Daniels i Boston, 1985, prema Ford, 1998).

Istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je da učitelji u procjenama procjenjuju nadarenost odličnih učenika, učenika čije majke imaju više obrazovanje, učenika s više izvannastavnih aktivnosti te učenike dobrog akademskog samopoimanja (Silić, Vlahović-Štetić i Slaviček, 1999). Akademsko samopoimanje odnosi se na percepciju vlastite kompetentnosti u školskoj ulozi.

Roditeljske procjene darovitosti pod utjecajem su kulturalnih stereotipa pa roditelji procjenjuju dječake darovitijima nego djevojčice što je nalaz koji se pojavljuje neovisno o zemlji istraživanja, od Britanije do Kine (Freeman 2003, prema Freeman 2005).

Osim što su pod utjecajem stereotipa, procjene vršnjaka pod utjecajem su popularnosti i trendova (Gagne, 1995, prema Freeman, 2005). Gagné (1989, prema Ford, 1998) dvoji oko znanstvene utemeljenosti takvog načina procjenjivanja zbog manjka podataka o pouzdanosti te konstruktivnoj i kriterijskoj valjanosti mjera vršnjačkog procjenjivanja darovitosti.

O procjenama vršnjaka ne postoji mnogo istraživanja. Neke od mogućnosti za istraživanje uključuju ispitati koliko na učenička biranja utječu popularnost, prijateljstva, socioekonomski status, osobine ličnosti i spol procjenjivanih učenika.

Metode procjenjivanja, a tako i učeničko procjenjivanje darovitosti, izvor su informacija o implicitnim teorijama darovitosti koje utječu na percepciju i postupanje prema potencijalno darovitim učenicima.

U procesu identifikacije informacije dobivene metodama procjene i samoprocjene daju širu sliku o potencijalno darovitom učeniku, područjima koja zanimaju potencijalno darovitog učenika te uz inteligenciju ostalim uočenim sposobnostima.

Socijalni status

U odnosima s vršnjacima djeca uče socijalne norme i vještine potrebne za snalaženje u svim budućim socijalnim odnosima. Pritom u svakom razredu razlikujemo učenike koji s lakoćom svladavaju osobitosti društvenih odnosa i učenike kojima socijalni odnosi u razredu predstavljaju veću poteškoću i izvor brige.

Socijalni status odnosi se na prihvaćanje i socijalnu prilagodbu pojedinca u grupi. Najučestaliji je način ispitivanja utvrđivanjem sociometrijskog statusa.

Sociometrija pruža informacije o opsegu u kojemu se osoba sviđa ili ne sviđa članovima svoje grupe. Od članova se traži da imenuju najpoželjnije partnere za druženje, zajednički zadatak ili igru i članove grupe koji su najmanje poželjni. Ovisno o nominacijama sviđanja i nesviđanja moguće je odrediti položaj sudionika na dimenziji socijalne preferencije te na dimenziji socijalnog utjecaja. Informaciju o socijalnoj preferenciji dobivamo oduzimanjem negativnih nominacija od pozitivnih, dok rezultat na dimenziji socijalnog utjecaja dobivamo zbrajanjem nominacija sviđanja i nesviđanja (Košir i Pečjak, 2005, prema Putarek i Keresteš, 2012).

Razlikujemo afektivnu sociometriju u kojoj se od pojedinca traži da iskaže svoju naklonost, to jest sviđanje, prema članovima određene grupe (Babad, 2001, prema Putarek i Keresteš, 2012). Prema funkcionalnom kriteriju sociometrije od pojedinca se traži da procijeni koji su pojedinci najpoželjniji za određeni zajednički zadatak ili aktivnost.

Ispitivanje socijalnog statusa pojedinca u grupi također može obuhvatiti (Peairs, 2010):

1. Ispitivanje prijateljstava

Tehnika je slična sociometriji budući da se koriste nominacije vršnjaka. Klasičan je primjer zadatak: „Imenuj tri najbolja prijatelja“. Pritom je prijateljstvo operacionalizirano kao uzajamno biranje.

2. Ispitivanje socijalne mreže.

Zadatak je učenika identificirati grupu, to jest učenike koji se često druže zajedno, nakon čega se određuje zauzima li grupa u mreži svih odnosa središnji ili periferni položaj, je li pojedinac član grupe i u kolikoj je mjeri njegov položaj u grupi središnji (Cairns, Leung, Buchanan, i Cairns, 1995, prema Peairs 2010).

Ovisno o sociometrijskom statusu razlikujemo (Newcomb i Bukowski, 1993):

- a) dijete koje je dobilo mnogo pozitivnih nominacija ili popularno dijete
- b) dijete koje je dobilo mnogo negativnih nominacija ili odbačeno dijete
- c) izolirano dijete sa malo negativnih, ali i malo pozitivnih nominacija
- d) kontroverzno dijete koje je dobilo mnogo negativnih, ali i pozitivnih nominacija.

U istraživanjima se pokazalo da je socijalni status povezan sa socijalnom anksioznošću i općom anksioznošću (Inderbitzen, Walters i Bukowski, 1997; La Greca i Stone 1993, prema Zubić, 2009), fizičkom atraktivnošću, socijalnim vještinama i ponašanjem (Eronen i Nurmi, 2001; Wentzel, 2003, prema Zubić 2009), akademskim postignućem (Wentzel, 1991, prema Zubić 2009), agresivnošću i prosocijalnim ponašanjem (Wentzel, 2003, prema Zubić, 2009) te inteligencijom (Czeschlik and Rost, 2011).

Metaanalizom Newcomba, Bukowskog i Patteea (1993) utvrđene su osobine za četiri kategorije djece različitog sociometrijskog statusa.

Navedena istraživanja pokazuju da su popularna djeca manje agresivna, u manjoj mjeri sklona povučenosti, pokazuju više socijalno poželjnih ponašanja te su boljih kognitivnih i školskih sposobnosti u usporedbi sa manje prihvaćenim vršnjacima. U usporedbi s drugim skupinama djece, odbačena djeca agresivnijeg su ponašanja, sklonija povlačenju iz socijalnih situacija te manje sklona socijalno poželjnom ili altruističnom ponašanju. Kontroverzna djeca zbog sklonosti agresiji slična su odbačenoj djeci, ali su boljih kognitivnih i školskih sposobnosti te kao i popularna djeca pokazuju više socijalno poželjnih ponašanja. Zanimljivo je da djeca manje iskazuju i pozitivna i negativna ponašanja, poput agresivnog ponašanja. Boljih su kognitivnih i školskih sposobnosti u usporedbi s odbačenom djecom.

U ovom istraživanju provjerit ćemo postoji li povezanost inteligencije i darovitosti kako su ih percipirali vršnjaci sa sociometrijskim statusom procjenjivanih učenika .

CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj je istraživanja utvrditi određena obilježja učeničkog procjenjivanja darovitosti.

Problem je ovoga istraživanja utvrditi postoji li povezanost broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti s inteligencijom i socijalnim statusom procjenjivanih učenika.

Hipoteze vezane uz problem jesu:

H1: Broj nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i inteligencija procjenjivanih učenika značajno su i pozitivno povezani. Učenici višeg rezultata na testu inteligencije dobivaju veći broj nominacija.

H2: Inteligencija i socijalni status značajno su i pozitivno povezani. Učenici višeg rezultata na testu inteligencije postižu i viši socijalni status.

H3: Broj nominacija kod učenikog procjenjivanja darovitosti i socijalni status procjenjivanih učenika značajno su i pozitivno povezani. Više nominacija dobivaju popularniji učenici.

METODA

Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno na temelju podataka prikupljenih u procesu identifikacije darovitih učenika u Osnovnoj školi Sesevetska Sela u školskoj godini 2012./2013. i 2013./2014. U procesu identifikacije obuhvaćeno je 153 učenika četvrtog razreda, 79 učenika u školskoj godini 2012./2013. i 74 učenika u školskoj godini 2013./2014.

Tablica 1. Prikaz broja sudionika prema godini provođenja i spolu

	Dječaci	Djevojčice	Ukupno
2012./2013.	49	30	79
2013./2014.	39	35	74
Ukupno	88	65	153

Mjerni instrumenti

Kao mjera inteligencije korišten je rezultat u Standardnim progresivnim matricama (SPM, Raven, Court, Raven, 1994). Standardne progresivne matrice su neverbalni test namijenjen ispitivanju opće kognitivne sposobnosti ispitanika. Test je konstruirao 1936. J. C. Raven, a prvo hrvatsko izdanje datira iz 1994 (prema nakladaslap.com/testovi). Cronbachov alfa indeks za Standardne progresivne matrice iznosi od 0,83 do 0.93 (prema Filipović, 2002).

Test se sastoji od 60 zadataka podijeljenih u pet serija (A, B, C, D i E) unutar kojih su zadaci poredani po težini. Zadatak je ispitanika izabrati od šest ili osam ponuđenih opcija dio koji nedostaje i na taj način upotpuniti matricu u svakom od 60 zadataka.

U sklopu identifikacije nadarenih učenika primijenjen je upitnik PRONAD U (Koren, 1989), namijenjen ispitivanju učenikog procjenjivanja darovitosti. Riječ je upitniku od 18 pitanja u kojem učenici nominiraju učenike iz razrednog odjela u sljedećim područjima: opće umne sposobnosti, stvaralačke sposobnosti, školske sposobnosti, rukovodne sposobnosti, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti. Zadatak je učenika u svakom pitanju navesti od jednog do tri učenika iz razrednog odjelakod kojih je najviše izražena sposobnost opisana u pitanju.

Indeks socijalnog statusa korišten je kao mjera socijalnog statusa. Nakon što se obrade podaci sociometrijskog upitnika za cijeli razredni odjel, određuje se indeks socijalnog statusa za svakog pojedinog učenika. Pitanje u sociometrijskom upitniku za pozitivne nominacije glasilo je: "Tko ti se u razredu najviše sviđa (s kim se najviše družiš i posjećuješ)?", a za negativne nominacije: "Tko ti se u razredu najmanje sviđa (s kim se najmanje družiš i posjećuješ)?". Zadatak je učenika za svako pitanje navesti tri učenika iz razrednog odjela. Indeks socijalnog statusa dobiva se oduzimanjem broja negativnih od broja pozitivnih nominacija koje je pojedini učenik dobio te se taj broj dijeli s brojem učenika u razrednom odjelu.

Postupak

Podaci za istraživanje sakupljeni su za potrebe identifikacije potencijalno darovitih učenika provedene u 4. razredu Osnovne škole Sesvetska Sela tijekom školske godine 2012./2013. te školske godine 2013./2014.

Potencijalno daroviti učenici identificirani su testiranjem općeg intelektualnog statusa Standardnim progresivnim matricama. Standardne progresivne matrice primjenjivane su tijekom prvog polugodišta. Učenici su u grupama od četiri, odnosno pet učenika, rješavali test pod nadzorom školske psihologinje.

Upitnik PRONAD U proveden je s ciljem da se učenike upozna sa različitim područjima darovitosti kao i s činjenicom da svatko ima neke talente i vrijedne osobine koje može u budućnosti razvijati. Nakon što su obrađeni rezultati Standardnih progresivnih matrica i upitnika PRONAD U na satu razredne zajednice psihologinja je prezentirala tko su potencijalno daroviti učenici te koje su sposobnosti i talente uočili jedni kod drugih.

Sociometrijski podaci kao što su indeks socijalnog statusa i sociogram namijenjeni su učiteljici razredne nastave te godinu kasnije razrednici u predmetnoj nastavi kao pokazatelj socijalne prilagodbe i odnosa u razredu.

REZULTATI

Prije analize rezultata provjeren je normalitet distribucije rezultata Kolmogorov Smirnovljevim testom u Standardnim progresivnim matricama, indeksu socijalnog statusa te broju nominacija u upitniku PRONAD U (Tablica 2.). Kolmogorov Smirnovljeve Z vrijednosti iznose 0,083 ($p>0,05$) za rezultate u Standardnim progresivnim matricama, 0,175 ($p<0,01$) za vrijednosti indeksa socijalnog statusa te 0,189 ($p<0,01$) za broj nominacija u PRONAD U. To znači da sve distribucije, osim distribucije rezultata u Standardnim progresivnim matricama, odstupaju značajno od normalne distribucije. Nije opravdano provesti parametrijske postupke u analizi podataka.

Tablica 2. Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa za varijable korištene u istraživanju (N=153)

	Kolmogorov-Smirnov z
PRONAD U	,083**
Standardne progresivne matrice	,175
Indeks socijalnog statusa	,083**

** $p<0,01$

U Tablici 3. prikazani su osnovni deskriptivni parametri za varijable korištene u istraživanju.

Tablica 3. Aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (S.D.) i totalni raspon (T.R.) rezultata za varijable korištene u istraživanju (N=153)

	M	S.D.	T.R.
PRONAD U	30,699	32,778	0 - 179
Standardne progresivne matrice	39,085	8,14	15 - 57
Indeks socijalnog statusa	,005	0,173	-0,653 – 0,391

Kako bismo odgovorili na problem ovog istraživanja te utvrdili povezanost broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti, inteligencije i socijalnog statusa procjenjivanih učenika, izračunali smo Spearmanove koeficijente rang korelacije (ρ). Velik raspon rezultata, to jest postojanje ekstremnih rezultata u upitniku PRONAD U dodatan je razlog za računanje korelacije na rangovima.

Tablica 4. prikazuje koeficijente rang korelacije za ispitane varijable.

Tablica 4. Koeficijenti korelacija (ρ) između ispitivanih varijabli za uzorak učenika četvrtog razreda (N=153)

	Pronad U	Indeks socijalnog statusa
Standardne progresivne matrice	0,363**	0,223**
Indeks socijalnog statusa	0,513**	-

** $p < 0,01$

Iz Tablice 4. vidimo da su broj nominacija u upitniku PRONAD U i inteligencija procjenjivanog učenika, operacionalizirana kao rezultat na testu Standardne progresivne matrice, pozitivno i značajno povezani na razini značajnosti od 0,01. To znači da učenici procjenjuju darovitijima one učenike koji su postigli veći rezultat na testu inteligencije. Inteligencija i socijalni status pozitivno su i značajno povezani na razini značajnosti od 0,01 što znači da su učenici koji postižu viši rezultat na testu inteligencije popularniji u razredu što je izmjereno indeksom socijalnog statusa. Broj nominacija u upitniku PRONAD U također je pozitivno i značajno povezan s indeksom socijalnog statusa na razini značajnosti od 0,01 što znači da su popularniji učenici percipirani darovitijima od svojih vršnjaka, to jest da dobivaju više nominacija na upitniku PRONAD U.

Potrebno je utvrditi povezanost broja nominacija u upitniku PRONAD U i socijalnog statusa i na način da se kontrolira utjecaj inteligencije koja je povezana s obje varijable. Parcijalna korelacija odnosi se na utvrđivanje povezanosti između dvije varijable uz kontrolu treće varijable koja djeluje na tu povezanost.

Tablica 5. prikazuje rezultate parcijalne korelacije na rangiranim podacima između broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i socijalnog statusa, uz statističku kontrolu varijable inteligencija.

Tablica 5. Korelacija varijable indeks socijalnog statusa s varijablom broj nominacija u upitniku PRONAD U uz kontrolu varijable inteligencija

	PRONAD U
Indeks socijalnog statusa	0,476**

** $p < 0,01$

U Tablici 5. vidimo da povezanost broja nominacija u učeničkom procjenjivanju darovitosti i socijalnog statusa ostaje značajna nakon kontrole inteligencije. Korelacija iznosi 0,476 te je riječ o pozitivnoj korelaciji srednje veličine što znači da su popularnije učenike drugih učenici procijenili kao darovitije.

RASPRAVA

U ovom istraživanju utvrđena je značajna i pozitivna povezanost broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i inteligencije ($\rho = 0,363$, $p < 0,01$) čime je potvrđena prva

hipoteza istraživanja. Učenike višeg rezultata na testu inteligencije drugi učenici doživljavaju darovitijima te oni dobivaju više nominacija na mjeri učeničkog procjenjivanja darovitosti.

Takva je povezanost očekivana zato jer je upitnik PRONAD U namijenjen početnoj i široj selekciji potencijalno darovitih učenika te bi čestice upitnika trebale opisivati ponašanja u kojima se manifestira potencijalna darovitost i inteligencija.

Koren (1989) navodi da je primjena metoda procjenjivanja u identifikaciji i radu s darovitim učenicima korak koji prethodi primjeni testa inteligencije. Tako zamišljen proces identifikacije ima za cilj smanjenje troškova testiranja s obzirom da umjesto čitave generacije testiranju inteligencije pristupa skupina učenika odabrana metodama procjene. O nedostacima metoda procjenjivanja i takvog pristupa svjedoči i činjenica da je utvrđena značajna, ali slaba povezanost između inteligencije i broja nominacija od 0,363.

To je razumljivo budući da je upitnik namijenjen za identifikaciju darovitosti kao multidimenzionalnog konstrukta. Upitnik procjenjivanja PRONAD U uz ponašanja kojima se manifestiraju opće umne sposobnosti zahvaća i ponašanja manifestiranja stvaralačkih, školskih, rukuodvodnih, umjetničkih i psihomotornih sposobnosti, dok je korišten test inteligencije namijenjen ispitivanju općih umnih sposobnosti.

Manji je problem u ovom slučaju to što se upitnikom kao potencijalno daroviti identificiraju učenici čiji rezultati u testu inteligencije ne zadovoljavaju kriterij darovitosti. Veći problem predstavlja mogućnost da ovim upitnikom ne bi bili prepoznati učenici čiji rezultati na testu inteligencije zadovoljavaju kriterij darovitosti te se nalaze unutar 5% najuspješnijih ostvarenih rezultata.

Neprepoznavanje je tim veći propust budući da postoji mogućnost da bi nekima od nepoznatih učenika najviše koristili programi i načini rada s potencijalno darovitim učenicima za razvoj socijalizacijskih vještina, samopouzdanja ili akademskog samopoimanja.

Stoga metode procjenjivanja, uključujući metode učeničkog procjenjivanja, nisu opravdane kao isključivo sredstvo predselekcije potencijalno darovitih učenika. Troškovi testiranja znatno su manji primjenjuju li se testovi inteligencije namijenjeni grupnoj primjeni i ne predstavljaju valjan razlog za isključivu primjenu metoda procjene u predselekciji. Ipak, učeničko procjenjivanje darovitosti ima svoju primjenu u kombinaciji s drugim metodama identifikacije.

Rezultati učeničkog procjenjivanja darovitosti govore nam kako učenici doživljavaju darovite učenike, prepoznaju li ih takvima te u kojim sposobnostima ih doživljavaju darovitim. Rezultati se također mogu primijeniti tako da se učenike uputi na različita područja darovitosti te na sposobnosti koje su drugi kod njih prepoznali. Pritom je preporuka da se za svakog učenika u razrednom odjelu predstavi u kojoj sposobnosti je prepoznat. Zaključak je predstavljanja rezultata učeničkog procjenjivanja da postoje različite i jednako vrijedne sposobnosti i da se svaki učenik može ostvariti u nekom od područja darovitosti. Na taj način olakšano je prihvaćanje u razrednom odjelu učenika koji su identificirani testom inteligencije kao potencijalno daroviti.

Istraživanjem je utvrđena značajna i pozitivna povezanost inteligencije i socijalnog statusa ($\rho=0,223$, $p<0,01$). Učenici višeg rezultata na testu inteligencije u razredu su popularniji te je druga hipoteza ovog istraživanja potvrđena.

Istraživanja upućuju na pozitivnu povezanost inteligencije i socijalnog statusa (Hill, 1963). Inteligencija je pozitivno povezana s popularnošću, a negativno povezana s odbačenošću u skupini (Czeschlik i Rost, 2011).

Učenici boljih kognitivnih sposobnosti u sociometrijskim ispitivanjima dobivaju više pozitivnih nominacija kao što je slučaj s popularnom i kontroverznom djecom ili barem manje negativnih nominacija kao što je slučaj sa izoliranom djecom (Newcomb, Bukowski i Pattee, 1993).

Peairs (2010) zaključuje da su daroviti učenici popularniji od svojih vršnjaka koji nisu identificirani kao daroviti, ali da postoji dio darovite djece koja izvještavaju o više doživljenih

problema u socijalnim interakcijama. Osobito je to slučaj za skupinu izuzetno darovite djece čiji kvocijent inteligencije prelazi 160 (Gallagher, 1958).

Napredan kognitivni razvoj povezan je s vještinama koje su važne za održavanje dobrih društvenih odnosa kao što su rješavanje složenih problema, mogućnost sagledavanja iz druge perspektive, sposobnosti suočavanja te vještine rješavanja sukoba (Peairs, 2010). Iz navedenih razloga očekivana je pozitivna korelacija između inteligencije i socijalnog statusa.

Iako su inteligencija i socijalni status povezani, korelacija od 0,226 predstavlja nisku korelaciju. Pretpostavka je da bi korelacija bila veća da su pitanja u sociometrijskom upitniku drugačije formulirana. Na primjer, pitanje za pozitivne nominacije glasi "Tko ti se u razredu najviše sviđa - s kim se najviše družiš i posjećuješ?". Tako na djetetov odabir osim same želje za druženjem s navedenim učenicom, utječu blizina stanovanja te roditeljska poznanstva i prijateljstva zbog kojih se učenici češće druže.

U budućim istraživanjima mogla bi se koristiti drugačija formulaciju pitanja ("S kim se najviše želiš družiti?"). Buduća bi istraživanja mogla utvrditi povezanost inteligencije i socijalnog statusa za funkcionalni sociometrijski kriterij ("S kim bi najradije rješavao zadaću?").

U istraživanju su se broj nominacija kod učeničkog procjenjivanja i socijalni status procjenjivanog učenika pokazali značajno i pozitivno povezani ($\rho = 0,476$, $p < 0,01$). Više nominacija dobivaju učenici višeg socijalnog statusa čime je potvrđena i treća hipoteza istraživanja.

U ispitivanju mjera učeničkog procjenjivanja Gagne (1995, prema Sternberg, 2005) utvrdio je da su nominacije u učeničkom procjenjivanju darovitosti pod utjecajem stereotipa, popularnosti i trendova.

Popularnost, to jest socijalni status može ostvariti svoj utjecaj na broj nominacija na sljedeći način:

- Učenici više pažnje obraćaju na ponašanja popularnih učenika.
- Popularni učenici manje su inhibirani u iskazivanju ponašanja opisanih u česticama.
- Učenici nesvjesno pripisuju popularnim učenicima i druge osobine osim naprednih socijalnih vještina.
- Zbog povezanosti inteligencije i socijalnog statusa popularni učenici zapravo jesu u većoj mjeri daroviti.

Kako bi se iz povezanosti socijalnog statusa i broja nominacija isključio utjecaj inteligencije, provedena je parcijalna korelacija na rangovnim podacima. Vidimo da je na taj način utvrđena srednja povezanost između socijalnog statusa i broja nominacija te da je povezanost veća nego u slučaju povezanosti inteligencije i broja nominacija ($0,476 > 0,223$).

Možemo vidjeti da nam učenička procjenjivanja darovitosti govore, iako nisu sociometrijska tehnika, o popularnosti u razrednom odjelu. To je u skladu s Gagneovom kritikom metoda učeničkih procjena zbog loše kriterijske valjanosti (1989, prema Ford, 1998) što je još jedan razlog zašto se tom metodom procjene ne bi smjelo koristiti u predselekciji za identifikaciju potencijalno darovitih učenika prije primjene testa inteligencije. Pri predstavljanju rezultata učenicima ne bi se trebao otkriti broj nominacija budući da je posredni pokazatelj socijalnog statusa, već samo kategorija darovitosti ili više njih i to za svakog učenika u razredu.

ZAKLJUČAK

Problem ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i inteligencije i socijalnog statusa procjenjivanih učenika.

U istraživanju su se značajnim i pozitivnim pokazale povezanost između broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i inteligencije. Učenici procjenjuju darovitijima učenike koji su ostvarili viši rezultat na testu inteligencije.

Značajnim i pozitivnim su se pokazale povezanost inteligencije i socijalnog statusa. Učenci koji su ostvarili viši rezultat na testu inteligencije, popularniji su u razrednom odjelu te postižu viši indeks socijalnog statusa.

Uz kontrolu varijable inteligencije, značajnom i pozitivnom pokazala se povezanost između broja nominacija kod učeničkog procjenjivanja darovitosti i socijalnog statusa te su učenike višeg socijalnog statusa vršnjaci procijenili kao darovitije.

Taj rezultat potvrđuje nalaze iz literature o povezanosti popularnosti i učeničkog procjenjivanja darovitosti (Gagne, 1995, prema Freeman, 2005) te nije uputno koristiti se učeničkim procjenjivanjem u procesu identifikacije darovitosti. Učeničko procjenjivanje darovitosti svoju primjenu ima u upoznavanju učenika s konceptom višestrukih inteligencija te upućivanju učenika na otkrivanje i razvijanje vlastitih sposobnosti.

LITERATURA

- Boldizar, J.P. (1991). Assessing sex typing and androgyny in children: The Children's Sex Role Inventory. *Developmental Psychology*, 27(3), 505–515. doi:10.1037/0012-1649.27.3.505
- Borland, J. H. (2005). Gifted education without gifted children: The case for no conception of giftedness. U: R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Ur.): *Conceptions of Giftedness* (str.1-20). New York: Cambridge University Press.
- Bumber, Ž., Keresteš, G. i Slaviček, M. (2005). Depresivnost kod školske djece u odnosu na darovitost, školski uspjeh, spol i dob. *Suvremena psihologija*, 8 (1), 7-22.
- Czeschlik, T. i Rost, D. H. (1995), Sociometric types and children's intelligence. *British Journal of Developmental Psychology*, 13, 177–189
- Čudina- Obradović, M. (1991). *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga
- Filipović A. (2002). Samopoštovanje i percepcija kometetentnosti darovite djece. Diplomski rad. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Ford, D. Y. (1998). The under-representation of minority students in gifted education: Problems and promises in recruitment and retention. *The Journal of Special Education*, 32, 4-14
- Freeman, J. (2005). Permission to be gifted: How conceptions of giftedness can change lives. U: R. Sternberg & J. Davidson (Ur.): *Conceptions of Giftedness*. (str 80-97). New York: Cambridge University Press.
- Gallagher, J.J. (1958). Peer acceptance of highly gifted children in elementary school. *Elementary School Journal*, 58, 465-470.
- Heberle, A. i Carter, A. (2015). Cognitive Aspects of Young Children's Experience of Economic Disadvantage. *Psychological Bulletin*, 141 (4): 723-746.
- Hill, K. T. (1963). Relation of test anxiety, defensiveness, and intelligence to sociometric status. *Child Development*, 34 (3), 767-776.
- Károly von, C. i Winner, E. (2005). Extreme giftedness. U: Sternberg R. J. i. Davidson J. E. (Ur.): *Conceptions of giftedness* (str. 377-395). New York: Cambridge University Press.
- Koren, I. (1989). *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*. Zagreb: Školske novine.
- Martinson, R. A. (1974). *The identification of the gifted and talented*. Ventura: CA Ventura County Superintendent of Schools
- Newcomb, A.F., Bukowski, W.M. and Pattee, L. (1993). Children's peer relations: A meta-analytic review of popular, rejected, neglected, controversial, and average sociometric status'. *Psychological Bulletin*, 113 (1): 99–128.
- Peairs, K. F. (2010). *The social world of gifted adolescents: sociometric status, friendship and social network centrality*. Doktorska disertacija. Durham: Duke University. Department of Psychology and Neuroscience

- Pavlin-Bernardić, N. (2009). Što se krije u genijalnom umu? Razvoj darovitih osoba. U: D. Čorkalo Biruški (Ur.): *Primijenjena psihologija: Pitanja i odgovori* (str. 182-199). Zagreb: Školska knjiga.
- Putarek V. i Keresteš, G. (2012). Tko je popularan u ranoj adolescenciji? Povezanost percipirane popularnosti sa spolom i usamljenosti. *Društvena istraživanja*, 21(4), 949-968
- Renzulli, J. S. (2005). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity. U: Sternberg R. J. i Davidson J. (Ur.): *Conceptions of giftedness* (2nd ed.). Boston, MA: Cambridge University Press, 217-245.
- Silić, B., Vlahović-Štetić, V., Slaviček, M. (1999). Identifikacija intelektualno nadarenih učenika na temelju rezultata testa i procjena učitelja. *Napredak*, 140 (3), 319-329.
- Šučur Z., Kletečki Radović M., Družić Ljubotina O., Babić Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u RH*. Zagreb: Unicef - ured za Hrvatsku.
- Vlahović-Štetić, V. (2005). Teorijski pristupi darovitosti. U: Vlahović-Štetić, V. (Ur.): *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 13-22.
- Vizek Vidović, V. (2005). Osobine darovite djece. U: Vlahović-Štetić, V. (Ur.): *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 25-45.
- Zubić, D., Burušić, J. (2009). Fizička atraktivnost kao odrednica sociometrijskog statusa: moderirajući utjecaj samopoštovanja i socijalne anksioznosti. *Suvremena psihologija*, 12(1), 63-80.
- Katalog instrumenata Naklade Slap nakladaslap.com/testovi >. Pristupljeno 1.12.2013.

The Correlation of Students' Assessment of Talent, Intelligence and Social Status

Abstract: Psychologists use tests (of intelligence, creativity or specific abilities) and assessment methods that include assessments of teachers, parents and peers for identifying gifted students. Due to a questionable validity, it is not advised to use the assessment methods as the sole means of identification or as exclusive means of selecting students who will participate in the intelligence tests. However, assessment methods can provide information on how environment perceives potentially gifted students, and other potential abilities that students demonstrate. The aim of this study was to investigate specific features of students' assessment of talent. The problem of this study was to determine the relationship between the number of nominations in students' assessments of talent, intelligence and social status. The study was conducted based on data collected during the process of identification of potentially gifted students (N = 153) in the academic year 2012/2013 and 2013/2014. The connection between the number of nominations in students' assessment of talent, intelligence and social status is significant and positive. Students who have achieved higher scores on IQ tests achieved a higher social status according to the results of sociometric examination. Students who have achieved higher scores on IQ tests and students of higher social status were assessed by their peers as more gifted.

Keywords: identification of gifted students, peer assessment of giftedness, intelligence, social status

Zusammenhang zwischen Einschätzung der Begabung seitens der Schüler und der Intelligenz und dem sozialen Status der Bewerteten

Zusammenfassung: Zur Identifizierung begabter Schüler verwenden Psychologen verschiedene Tests (z.B. Intelligenztest, Test der Kreativität oder Test spezifischer Fähigkeiten) und Bewertungsmethoden, die Einschätzungen der Lehrer, Eltern und anderer Schülern umfassen. Da deren Gültigkeit fraglich ist, ist es nicht ratsam, diese Bewertungsmethoden als einzige Methode der Einschätzung oder Kriterium der Vorauswahl der Schüler, die an Intelligenztests teilnehmen werden, zu verwenden. Allerdings informieren diese Bewertungsmethoden darüber, wie die Umwelt den potenziell begabten Schüler wahrnimmt und welche unterschiedlichen Fähigkeiten die Schüler zeigen.

Das Ziel dieser Studie war, zu untersuchen, wie Schüler Begabung bewerten. Das Problem dieser Studie war, den Zusammenhang zwischen der Anzahl der Nominierungen potenziell Begabter seitens der anderen Schüler und der Intelligenz und dem sozialen Status der beurteilten Schüler zu bestimmen. Die Studie wurde auf Basis von Daten durchgeführt, die während des Prozesses der Identifizierung potenziell begabter Schüler (N = 153) im Schuljahr 2012/2013 und 2013/2014 gesammelt wurden. Der Zusammenhang zwischen der Anzahl der Nominierungen potenziell Begabter seitens anderer Schüler und der Intelligenz und dem sozialen Status zeigte sich als signifikant und positiv. Schüler, die bei IQ-Tests höhere Werte erzielten, sind auch laut Ergebnissen der soziometrischen Befragung in der Klasse beliebter. Schüler, die bei IQ-Tests bessere Resultate erzielten sowie beliebtere Schüler wurden auch von ihren Gleichaltrigen als begabter eingeschätzt.

Schlüsselwörter: Identifizierung potenziell begabter Schüler, Schülerbewertung der Begabung, Intelligenz, sozialer Status